

Länsstyrelsen
Örebro län

Raoul Hjærtström
Direkt: 019/19 30 68
raoul.hjartstrom@t.lst.se
Fax: 019/19 30 26

4006 Boställen
kyrkoherdeboställe

BESLUT
2005-12-12

1 (6)
L2037
Dnr: 432-09394-2005

SWEDISH NATIONAL HERITAGE BOARD
RIKSANTIKVARIÉÄMBETET

antikvarieämbetet

5-12-27

Dnr:

**Byggnadsminnesförklaring av Nora Kyrkoherde-,
boställe, Komministerboställe, Klockaregård och
församlingshem, Kv Älgen 1 och Kv Publica Fide 8-9,
Nora kommun, Västmanland**

(2 bilagor)

BESLUT

Med stöd av 3 kap 1 § lagen om kulturminnen (KML) förklarar Länsstyrelsen Nora Kyrkoherdeboställe, Komministerboställe, Klockaregård och Församlingshem, Kv Älgen 1 och Publica Fide 8-9, Nora församling och kommun, Västmanland, som byggnadsminne. Byggnaderna markeras genom skraffering på bifogade karta.

Med stöd av 3 kap 2 § KML meddelar länsstyrelsen samtidigt följande skyddsbestämmelser:

Byggnaderna 1- 8 får inte rivas eller flyttas.

Byggnaderna 1-8 får inte till sin exteriör byggas om eller på annat sätt förändras.

I byggnad 8 får planlösningen inte förändras.

I byggnad 8 får inte fast inredning borttagas, flyttas eller på annat sätt förändras. Till fast inredning räknas bl a golv, tak, lister, paneler, dörrar, dörr- och fönsterfoder, eldstäder och trappor med räcken.

Byggnad nr 9 skall vårdas och underhållas så att byggnadsminnets utseende och karaktär inte förvanskas.

Byggnaderna skall underhållas så att de inte förfaller. Vård- och underhållsarbeten skall utföras på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar. Underhållet skall ske med material och metoder som är anpassade till byggnadernas egenart.

2006-01-02 beslut. KML
kopierat till KML & BM-reg. A. ...

POSTADRESS	GATUADRESS	TELEFON	E-POST	FAX	INTERNET	ORG NR
701 86 ÖREBRO	Stortorget 22	019 - 19 30 00	lansstyrelsen@t.lst.se	019 - 19 30 10	http://www.t.lst.se	202100-2403

Det med heldragen röd linje markerade området på bilagda ritning, får inte ytterligare bebyggas eller på annat sätt förändras. Området skall hållas i ett sådant skick att byggnadsminnets utseende och karaktär inte förvanskas.

Upplysningar:

Länsstyrelsen lämnar råd ifråga om underhållet av byggnaderna.

Om det finns särskilda skäl får Länsstyrelsen enligt 3 kap 14 § kulturminneslagen lämna tillstånd till att byggnadsminnet ändras i strid mot skyddsföreskrifterna.

Enligt 3 kap 21 § KML tillämpas beslut enligt 3 kap 1 § utan hinder av att talan förs mot beslutet.

REDOGÖRELSE FÖR ÄRENDET

Länsstyrelsen har år 2000 gjort en kulturhistorisk utredning av Kyrkoherde-, Komministerbostället och Klockargården med tillhörande ekonomi- byggnader.

Det år 1997 uppförda församlingshemmet är väl känt såväl nationellt som internationellt. Byggnaden/Församlingen tilldelades år 2002 Europeiska unionens kulturarvspris, Europa Nostra priset, med motiveringen; "For the exemplary architectural methods used for fitting a new structure into Nora's old wooden townscape". I regeringens handlingsprogram för arkitektur, formgivning och design (prop 1997/98:117) som antogs av riksdagen 1998, presenteras byggnaden som ett föredömligt exempel på samtida svensk arkitektur.

Byggnaderna ägs av Nora Kyrkliga Samfällighet (nedan kallad Samfälligheten). Frågan om byggnadsminnesförklaring av anläggningen har under en längre tid diskuterats mellan Länsstyrelsen och Samfälligheten.

Under hösten 2005 har konkreta överläggningar skett mellan Länsstyrelsen och Samfälligheten om byggnadsminnesförklaringen och utformningen av skyddsbestämmelserna. Samråd med Riksantikvarieämbetet har också skett under hösten 2005, bl.a i samband med besök på platsen 2005-10-17.

Samfälligheten beslutade 2005-10-25 att hos Länsstyrelsen ansöka om byggnadsminnesförklaring av byggnaderna med skyddsbestämmelser enligt det av Länsstyrelsen 2005-10-24 upprättade förslaget.

Riksantikvarieämbetet har 2005-11-16 förklarat sig inget ha att erinra mot byggnadsminnesförklaringen och utformningen av skyddsbestämmelserna

Örebro läns museum har 2005-11-18 tillstyrkt byggnadsminnesförklaringen och utformningen av skyddsbestämmelserna.

Nora kommun, kommunstyrelsen, har 2005-11-16 tillstyrkt byggnadsminnesförklaringen och utformningen av skyddsbestämmelserna.

HISTORIK

Nora är centralt beläget i Bergslagen, den del av Sverige som präglats av månghundraårig gruvdrift och järnhantering. Bergsbruket i Noraskogs bergslag har sina rötter i 1100- och 1200-talen och Nora utvecklades tidigt till en handelsplats för järn och andra förnödenheter. Under 1600-talet och dess stormaktstid fick handeln med järn från Bergslagen stor betydelse för landets ekonomi, och kyrkbyn Nora fick stadsrättigheter år 1643. År 1644 fick den nya staden sin första stadsplan utformad i barockens karakteristiska rutnätsform. En stadsbrand år 1731 ödelade praktiskt taget hela staden.

Innevånarna började omedelbart bygga upp sin stad igen, och den stadsplan som fastställdes 1733 anpassades till den bebyggelse som redan vuxit fram. Gårdarna och byggnaderna från den tiden utgör fortfarande kärnan i Noras äldre bebyggelse.

Nora hör idag tillsammans med Eksjö och Hjo till Sveriges bäst bevarade äldre trästäder med bebyggelse från 1700- och 1800-talen.

Nora kyrka, uppförd under slutet av 1870-talet, ligger monumentalt vid stadens torg. Kvarteren öster nordost om kyrkan; Kv Älgen och Kv Publica Fide innehåller en samlad miljö av byggnader med ekklesiastik anknytning. Det är Kyrkoherdebostället, Komministergården, Klockaregården och det relativt nybyggda församlingshemmet.

Kv Älgen redovisas redan på 1644 års karta som prästgårdstomt. Hela kvarteret upptas av Kyrkoherdebostället, och är omgivet av gator och stadsbebyggelse förutom i öster, där kvarteret slutar vid Norasjön.

På samma karta anvisades tomterna i norra delen av Kv Publica Fide för sockenstuga, klockaregård, kaplansgård, skolstuga, skolmästaregård och sjukstuga.

Mellan dessa kvarter leder Prästgatan, stadens äldsta huvudgata.

Alltsedan den tidiga medeltiden, den period då kristendomen etablerade sig i landet, har det funnits särskilda bestämmelser för byggande av prästbostäder. Boställsordningarna innehöll detaljerade anvisningar för hur prästgårdarna skulle bebyggas. De senaste ecklesiastika boställsordningarna härrör från 1910 och 1932.

Prästgårdens mangårdsbyggnad (1) uppfördes ursprungligen 1738, och fick sitt nuvarande utseende i samband med en omfattande ombyggnad 1828. Byggnaden fick då sin genomarbetade och karakteristiska utformning i klassicerande stil. Flygelbyggnaden (2) är gårdens äldsta byggnad, och är troligen till sina äldsta delar uppförd under 1600 eller 1700-talet, den skall enligt uppgifter överlevt stadsbranden år 1738.

På gården finns också en timrad ekonomibygnad (3). Den är en rest av en länga som stall, lada m.m., som tidigare sträckte sig ända upp mot bostadshusets (1) östra gavel. Den speglar de förhållanden som rådde fram till 1910 års ecklesiastika boställsordning, som bl.a innebar att prästerna hädanefter skulle avlönas med kontanter och inte som tidigare med prästgården som löneförmån in natura.

Komministerbostaden (4) uppfördes ursprungligen 1813, och fick sitt nuvarande utseende huvudsakligen vid en ombyggnad år 1916. Till gården hör en välbevarad och tidstypiskt förrådsbyggnad (5) från tiden kring sekelskiftet 1900.

Klockargården (6) uppfördes 1887-1898. Den är exteriört mycket välbevarad, och är en karakteristisk representant för det sena 1800-talets panelarkitektur. Byggnaden innehöll ursprungligen tjänstebostad för klockaren/kyrkomusikern, sockenbibliotek och sammanträdesrum för kyrko- och skolråd samt fattigvårdsstyrelsen. Till Klockargården hör också en exteriört oförändrad tvättstuga (7) från tiden omkring 1920.

Det nya församlingshemmet (9) uppfördes 1995 efter ritningar av arkitekterna Tina Wiik och Ingrid Reppen. Byggnaden uppfördes efter en arkitekttävling, och har blivit mycket uppmärksammas för sin kvalificerade

arkitektoniska gestaltning. Den tilldelades år 2002 Europeiska unionens kulturarvspris, Europa Nostra priset, som exempel på en föredömligt utformad ny byggnad i en historisk miljö.

MOTIVERING

Byggnaderna är uppförda under 1700-, 1800- och 1900-talen. De har samtliga alltsedan de uppfördes ägts och nyttjats av församlingen i Nora för kyrkliga ändamål. De bildar därigenom tillsammans en kulturhistoriskt värdefull ecklesiastik miljö utan motsvarighet i länet.

Med sin förankring i Noras äldsta stadshistoria och bebyggelsehistoriska kontinuitet över 3 sekler bildar de också en stads- och bebyggelsehistorisk miljö av osedvanligt stort värde. Församlingshemmet från 1990-talet har väckt stor uppmärksamhet genom sitt stora arkitektoniska värde, och kompletterar därigenom på ett sällsynt effektivt sätt bilden av en kulturmiljö av nationell dignitet.

Genom sitt stora bebyggelsehistoriska och arkitektoniska värde, och välbevarade ursprungliga karaktär fyller dessa väl kraven i 3 kap 1 § kulturminneslagen – ”synnerligen märklig genom sitt kulturhistoriska värde” – för att skyddas och bevaras som byggnadsminne.

Detta beslut kan överklagas hos länsrätten i Örebro län.

Beslut i detta ärende har fattats av styrelsen. I beslutet deltog landshövding Sören Gunnarsson jämte ledamöterna Marie-Louise Forsberg-Fransson, Göran Arveståhl, Inger Högström-Westerling, Margareta Karlsson, Sören Larsson, Mårten Blomquist, Massimo Montanari, Bo Rudolfsson, Mats Sjöström, Helena Vilhelmsson och Anna Ågerfalk.

I den slutliga handläggningen deltog även länsassessor Per Undén.

Sören Gunnarsson
Landshövding

Raoul Hjartström
Bitr länsantikvarie

Bilagor

Hur man överklagar Länsstyrelsens beslut
Karta

Kopia till

Riksantikvarieämbetet (bilaga; besvärshänvisning)
Lantmäterimyndigheten i Örebro län
Örebro läns museum
Västerås stift

Bilaga till Länsstyrelsens
beslut 2005-12-12
Dnr 432-09394-2005
Byggnadsminnsesförklaring av
KV ÄLGEN 1 OCH KV PUBLICA FIDE 8 OCH 9,
Nora bergsförsamling,
Nora kommun.

 Gräns för skyddsområdet

1. Kyrkoherdebostad
2. Flygelbyggnad/bostad
3. Uthus
4. Komministerbostad
5. Uthus
6. Klockaregården
7. Tvättstuga
8. Församlingshem
9. Uthus

